AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT
ISSN: 2996-5098 (online) | ResearchBib (IF) = 10.61 IMPACT FACTOR
Volume-4| Issue-5| 2026 Published: |30-05-2026|

QORAQALPOQ FOLKLORISTIKASI. QORAQALPOQ FOLKLORINI YARATUVCHILAR VA IJRO ETUVCHILAR

https://doi.org/10.5281/zenodo.20115572

Seytmuratova Aygul
O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instiuti Nukus filiali talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada hozirgi folklor asarlari, ularning o'rganilishi va tarqalishi, ijrochiligi haqida tahlil qilingan. Maqolada mustaqillik davridagi folklor, ularni o'rgangan shaxslar haqida mualliflik ilishi va tadqiqotlari solishtiriladilar. Shuningdek folklor asarlarining paydo bo'lishida, saqlanishida, rivojlanishida jirov-baxshi, qissaxonlarning, qo'shni olislar bilan madaniy aloqaning ahamiyatini belgilab beriladi.

Kalit so'zlar

folklor, ertak, qo'shiq, doston, til, epik janr, dialektologiya, leksikologiya.

Аннотация:

данной статье анализируются современные фольклорные произведения, их изучение, распространение и исполнение. В статье сравниваются фольклор периода независимости, авторские взгляды и исследования тех, кто его изучал. Также в возникновении, сохранении, развитии фольклорных произведений определяется значение жырау-бахши, сказителей, культурных связей с дальними соседями.

Ключевые слова

фольклор, сказка, песня, эпос, язык, эпический жанр, диалектология, лексикология.

Abstract

This article analyzes contemporary folklore works, their study, distribution, and performance. The article compares folklore of the independence period, the author's views and research on the personalities who studied them. Also, the significance of zhyrau-bakhshi, storytellers, and cultural ties with distant neighbors in the emergence, preservation, and development of folklore works is determined.

Keywords

folklore, fairy tale, song, epic, language, epic genre, dialectology, lexicology.

Folklor soʻz sanʼatining asosini tashkil etadi. Hozirgi vaqtda folklor asarlari koʻpincha jonli ijro etilishi bilan ahamiyatlidir. Shu sababli ertak, qoʻshiq, doston va boshqa bir qator ogʻzaki ijodiy asarlarni nomlash davomida sinkretik sanʼat namunasi boʻladi. Mustaqillik davridan oldin folklor asarlari oʻrganilmaganmi? nashrdan chiqmaganmi degan haqli savol paydo boʻlishi tabiiy.

Oʻrganilgan, tadqiq etilgan va nashrdan ham chiqqan. Biroq, bu nashriyotlar yetuk nashriyotlar emas edi. Ularda koʻplab qisqartmalar, oʻzgartirib aytishlarga yoʻl qoʻyilgan. Hozirgi kunda esa, bu kamchiliklar chuqur oʻrganilib, toʻldirish ishlari olib borilmoqda. Bugungi kunda faol ijod qilib kelayotgan oʻzbek folklorshunos olimlarimizdan T. Mirzayev, O. Saparov, O. Madayev, M. Joʻrayev, Sh. Turdimov, J. Eshonqulov kabi folklorshunos olimlarning tadqiqotlarini alohida aytib oʻtish kerak. Har bir xalqning oʻz folklori kabi qimmatli maʼnaviy boyliklari boʻladi. Ular asrlar davomida rivojlanib, avloddan-avlodga oʻtib boradi. Hozirgi kunda ham oʻzining ahamiyati va qadrini yoʻqotmagan, oʻsha xalqning faxr-iftixor manbaiga aylangan folklor durdonalari oʻzbek xalqi uchun gʻurur-iftixor tuygʻularini uygʻotadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev xalq ijodiyoti, umuman, maʼnaviyat masalalariga, folklor sanʼatini asrab-avaylashga alohida eʼtibor qaratmoqda. "Insoniyat yaratgan bebaho madaniyatning eng yaxshi durdonalari avvalo har qaysi millatning folklor sanʼatida oʻz aksini topgani hammamizga yaxshi maʼlum," - deydi Prezidentimiz. Chunki maʼnaviyat masalalari hamma davrda eng dolzarb mavzulardan biri boʻlib kelgan.

Folkloristika folklorni oʻrganadigan fan. Folkloristika fani folklor asarlarining tarixini, tarqalish yoʻllarini, boshqa xalqlar bilan aloqasini, janrlarini, ijrochilar repertuarlarining yozib olinishini oʻrganadi. Qoraqalpoq folkloristika XX asrning boshlarida paydo boʻldi va shu asrda rivojlandi. Inqilobgacha qoraqalpoq folklorini yozib olish, nashr etish, tadqiq qilish ishi XX asrning oxiri XX asrning boshlaridanoq rus olimlari A.Belyayev, A.Divaevlar tomonidan qoʻlga olindi. Ular qoraqalpoq folklorining baʼzi namunalarini asl nusxasida yozib olib, asl nusxasida va rus tiliga tarjimasida chop ettiradi. Bu qoraqalpoq folklorini hozirgi oʻrganishning yangi va dastlabki qadamlari edi. Rus olimlari Muravin va Gladishevlar 1740-41 yillari Orskidan Xivaga ketayotib yoʻl boʻyi qoraqalpoqlar orasida etnografik yozuvlar yuritadi. Qoraqalpoqlarga tegishli materiallarni P.Richkov ham yozib oladi. 1857-58 yillari Sh. Valixonov qoraqalpoqlar orasida boʻlib, bir necha folklor asarlarini yozib olish bilan qoraqalpoqlarning qoʻshiqchilik sanʼatini yuqori baholaydi.

Qoraqalpoq folklorini toʻplash masalasiga ilmiy muassasalar bilan bir qatorda koʻproq ish olib borgan Qoraqalpogʻiston Yozuvchilar uyushmasi

boʻldi.A.Begimov, N.Davqarayev, Q.Ayimbetov, O.Kojurov va b. tashabbusi bilan folklor namunalarini va inqilobgacha boʻlgan shoirlarning asarlarini toʻplash yoʻlga qoʻyildi. Yigʻuvchilar ichidan alohida koʻzga tushganlari, maʼlum folklor va adabiyot namunalarini toʻplovchilar S.Mavlenov va Sh. ojaniyozovlar boʻldi. Ular Qurbonboy jirovdan "Qirq-qiz," "Qurbonbek," "Shirin-shakar," "Er Qoʻshoy," "Hoji-Gerey" va h.k. Dostonlarni, Abdimurat jirovdan "Maspatsha" dostonini, Qarajon baxshidan "Davlatyorbek" dostonini yozib olgan. N.Davqarayev oʻsha davrda toʻplangan materiallar asosida rus va qoʻshni xalqlar. folkloristika tajribasiga suyanib qoraqalpoq folklorini dastlabki tasnifini tuzib chiqdi. U asosan ogʻzaki adabiyotning asarlarining xalqning tarixi bilan bogʻliqligiga eʼtibor qaratdi.

U folklor asarlarining paydo boʻlishida, saqlanishida, rivojlanishida jirov-baxshi, qissaxonlarning, qoʻshni olislar bilan madaniy aloqaning ahamiyatini belgilab berdi. N.Davqarayev ushbu asarida folklorning qoraqalpoq materiali asosida qoʻshiqlarga, ertaklarga, maqol-matallarga, aytishuvga, diniy folklorga, anʼana yoʻllariga, toʻlgʻovlarga birinchi ilmiy tahlil qildi. U qoraqalpoq ogʻzaki adabiyotini ikki katta janrga - lirik va epik janrga boʻlib, qoraqalpoq folklorining barcha janrlari haqida tushuncha beradi. Folklor asarlarining xalq orasida tarqalishi va asrlar boʻyi avloddan avlodga oʻtib yashashi ularning ijrochilariga bogʻliq boʻlib keladi. Oʻtishmalar tinglovchining xohishiga, tushunchalariga va zamonning talablariga qarab oʻzlari yaratayotgan asarlarga oʻzgartirishlar kiritib boradi. Qoraqalpoq folklorining ijrochilari koʻp boʻlgan. Ertaklarni, afsonalarni, miflarni, kulgili hikoyalarni zehni oʻtkir, xotirachi, syujet toʻqish va uni bayon qilish qobiliyati yuqori, soʻzga chechan odamlar aytadigan boʻlishgan. Ular oʻzlari aytgan hikoyalarni qiziqarli maʼlumot sifatida emas, balki ularni badiiy, obrazli qilib aytib bergan. Natijada ularning aytgan hikoyalari badiiy toʻqima darajasiga koʻtarilgan.

Qoraqalpoq ogʻzaki ijodining eng salmoqli janrlaridan biri dostonlar hisoblanadi.Dostonlar katta ikki guruhga - botirlik dostonlari va oshiqlik dostonlari boʻlib boʻlinadi. Botirlik dostonlarini: qiyqirab chalinadigan musiqa asbobi gʻoʻbiz bilan maʼlum kuylarga solib jirovlar kuylaganlar. Jirovlar shuningdek kichik hajmli poetik janrlar boʻlgan didaktik, falsafiy, mazmunga ega termalar va toʻlgʻovlarni ham ijro etganlar. Oshiqlik (lirik-epik) dostonlarni dutor asbobi bilan basirlar aytgan. Baxshilar shu bilan birga didaktik, oshiqona, tarixiy, ijtimoiy mazmundagi lirik qoʻshiqlarni ham ijro etganlar. Xulosa qilib aytganda, ijrochilik sanʼatining texnik imkoniyatlari rivojlanib ketgan hozirgi zamonda xalq qoʻshiqlarini musiqa asboblarining koʻplab turlari bilan qurollangan turli folklor jamoalari, estrada ansambllari ijro etaveradi.

Qoraqalpoq folklori mazmuni, tematikasi, badiiy shakllari jihatidan ham juda boy, rang-barang, koʻp turlarga, janrlarga boʻlinadi. Folklorning turlarga, janrlarga

boʻlinishi yuqorida aytilganidek, uning uzoq evolyutsion rivojlanishi davomida yuz beradi. Shuning uchun folklorik asarlarning ichida insoniyatning rivojlanishining barcha tarixiy davrlarining atlamlari, elementlari bor (mifologik, diniy, tarixiy, etnografik, ijtimoiy, va h.k.). Qoraqalpoq folklori ham shu asosda turlarga boʻlinadi. Xalq ijodi asarlarining janr xususiyatlari, belgilari boʻyicha tasnifi fanda folklorning tasnifi deb ataladi.

Ogʻzaki ijodning uch aspekti, folkloristikaning uch aspekti, versiya, yozma, "matn-Ness," ontologiya, folklorning yozma gʻoyasi, yozma ijodga antropologik, lingvistik yondashuv, folkloristika, tematik kelishuv, muallifi, aytuvchisi nomaʼlum, yozma manbaning mahalliy muallifi, ontologik matn, mazmunini yaratuvchilar, ogʻzaki ijod, konstruktorlik baza, mahalliy muallif, ijrochi kabi belgilarda aniqlanadi. Qoraqalpoq folklorining tasnifi dastlab Q.Ayimbetov va O.Kojurovlar gol oldi. Bu ularning "Qoraqalpoq adabiyotining turlari" nomli maqolasida soʻz etiladi. Mualliflar folklorni turlarga boʻlishga bagʻishlangan ("Qoraqalpoq adabiyotining turlari," "Qoraqalpoq adabiyoti va sanʼati" nomli jurnalda, 1939-yil No4) maqolasida dastlab ayrim xalq dostonlarining oysi davrga tegishli ekanligini aytadi. Bu albatta folklorimizning hali toʻliq boʻlmagan vaqtlari ishlab chiqilgan. Shuning uchun ham mualliflar oʻsha vaqtdagi qoʻlda mavjud materiallarga tayangan.

Xalqning til boyligi birinchi navbatda uning folklorida koʻrinadi. Biror xalqning qanday xalq ekanligini bilish uchun uning folklorini oʻrganish zarur. Folklorda xalqning til imkoniyatlari, yashash tarzi, ijodiy salohiyati aks etadi. Ogʻzaki, variantlilik folklorning oʻziga xos alohida xususiyati boʻlib, u xalq ijodiyoti namunalarini bevosita jonli ijro etish jarayonidir bilan bogʻliq. Yaʼni folklor asarlariga barqarorlik xos emas, u har safar ijroda ijrochining ijro imkoniyatiga qarab oʻzgaradi, yangilanadi. Bu esa badiiy til imkoniyatlarining yuqori darajasidir. Shu sababli folklor shunchaki soʻz sanʼati namunasiga emas, balki xalqning til boyligi, tushuncha va tafakkur tarzini bor imkoniyati bilan oʻzida aks ettirgan, oʻtgan zamondan to bugungi kungacha jonli holatda xalqning oʻzi bilan birga yashab kelayotgan doimiy harakatdagi tarixi va madaniyati ham hisoblanadi.

Folklor asarlarida birinchi navbatda mifologiyadan poetikaga oʻtish jarayoni aks etgan ekan, til tarixini oʻrganishda xalq ijodiyoti namunalariga tayanib ish koʻrish kerak boʻladi. Tildagi hech bir soʻz oʻz-oʻzidan paydo boʻlmaydi, zaruriyat tufayli tarixiy rivojlanish jarayonida yuzaga keladi yoki oʻzlashtiriladi. Bizdagi ertak, doston, qoʻshiq va boshqa janrlar tahlilidan kelib chiqib keyin aytish mumkinki, folklore asarlarida koʼproq xalqimizning tabiat hodisalari, oʻsimliklar olami va hayvonot dunyosi bilan bogʼliq eng qadimgi xayollarida oʼz aksini topgan. Bu xayollar tilimizdagi koʻplab soʻzlarning kirib kelishiga, obrazli badiiy

tafakkur tarzining shakllanishiga imkoniyat yaratgan. Oʻzbek tili ijodiy namunalarida tilimizning dialektologiyasi, leksikologiyasiga oid juda koʻp qimmatli soʻz va soʻz birikmalari bor. Bu soʻz va soʻz birikmalarini, ayniqsa xalq folklorining gultoji. hisoblangan dostonlarimiz tilini oʻrganish faqat oʻzbek tili emas, balki umuman turkiy til uchun ham muhim ahamiyatga ega. Shunday ekan, dostonlarimiz tili faqat folkloristlarimiz uchun emas, balki filologlarimiz, barcha til oʻrganuvchilar uchun katta manba va tadqiqot obyekti boʻla oladi. Folklor asarlari leksikasini oʻrganar ekanmiz, biz bunda hozirda isteʼmolda boʻlgan dialekt va arxaik soʻzlar bilan bir xil satrda bugungi kunda qadimiy maʼnosi oʻzgargan yoki unutilgan soʻzlarni ham koʻplab uchratamiz. Shunday ekan, badiiy adabiyotga

bogʻliq til leksikasining shakllanishi, rivojlanishi va oʻzgarishi bosqichlarining xususiyatlarini aniqlashda epik ijod namunalari alohida oʻrin tutadi. Ulardagi qadimiy soʻz va birikmalarning lugʻatini oʻrganish nafaqat folklorshunoslik, balki filologiya fanlari oldindagi eng dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Til oʻrgatishda folklor asarlarining janr xususiyatlaridan kelib chiqib yondashish talab etiladi. Doston, ertak kabi yirik epik janrlar til rivojlanishida qanchalik zarur oʻrin tutsa, sheʼrlar, naqllar, moʻgʻullar singari eng kichik janrlar ham birdek qimmatli va ahamiyatli boʻlib topiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Q.Jarimbetov, J.Nzamatdinova, I.Allambergenova. Qoraqalpoq folklori.- Toshken:sano standart, 2018.
2. Qaraqalpaq folklori. Koʻp tomlik. Nukus: Ilim, 1977–1990.
3. Qosibayev J. Qaraqalpaq xalıq dastanları. Noʻkis: Qaraqalpaqstan, 1985.
4. AXMEDOVA, O. O ʻZBEK MAROSIM-UDUMLARINING ETNOHUDUDIY XUSUSIYATLARI.
5. Ахмедова, О. М. (2010). Освещение фольклорных религиозных мотивов в средствах массовой информации (на примере печати и радиовещания Узбекистана). Филологические науки. Вопросы теории и практики, (3), 35-38.
6. Avazova, M. E., & Axmedova, O. M. (2021). TOSHKENT VILOYAT OHANGARON TUMANI YOR YOR QOʼSHIQLARINING OʼZIGA XOS POETIKASI. Oriental Art and Culture, 2(4), 196-201.
7. Akhmedova, A. (2021). Historical syncretism of folklore and media. ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL, 11(1), 335-340.

8. Ахмедова, О. (2026). Соотношение традиции и импровизации в узбекском народном эпосе: Interplay of Tradition and Improvisation in Uzbek Folk Epic. Journal of national culture, 2(1), 150-156.

9. Shermanov, E. (2021). Role of mass media in the formation of participatory education in the context of globalization.

10. Shermanov, E. U. (2025). DAXLDORLIK FAZILATI ORQALI TALABALARNING MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH: STRATEGIYA VA MEXANIZMLAR. Inter education & global study, (3), 596-603.

11. Saidovich, J. S., Uralovich, S. E., Kurbanov, A., & Erkinovna, A. N. (2022). The role of cinema in the system of education.

12. Shermanov, E. (2024). Talabalarning madaniy daxldorlik fazilatini sun'iy intellekt vositasida o 'qitish texnologiyalari. MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI, 1(8).

13. Shermanov, E. (2024). Madaniy intellektning ijtimoiy soha mutaxassislarini tayyorlash jarayonidagi integratsion roli. MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI, 1(8).

14. Шерманов, Э. (2022). ИНСОН–ЎЗ ХАЛҚИ ТАҚДИРИГА ЛОҚАЙДЛИГИ ИЖТИМИЙ-ПЕДАГОГИК МУАММО СИФАТИДА. Scientific progress, 3(6), 64-70.

15. Shermanov, E. U. Madaniy Kompetentlikni Rivojlantirishda Daxldorlik Fazilatining O 'rni Va Ta'siri. Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnali, 676322.

16. Shukhratovich, S. J. (2020). Theoretical issues of national classical music in the scientific works of uzbek musicologists of the XX century. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(6), 569-572.

17. Шамшиева, Б. Н., & Шеримматов, Ж. Ш. (2023). Выдающийся композитор современности……. Проблемы современной науки и образования, (4 (182)), 102-104.

18. Nozima, A., & Dilnoza, D. (2026). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MUSIQALI SAHNALASHTIRISH ASOSIDAGI FAOLIYATLARNI TASHKIL ETISHNING SHAKL, USUL VA VOSITALARI. Worldwide Cross-Disciplinary Research, 3(3).

19. Shomuradovich, N. A. (2022). MAHALLA AS A MUSICAL PLATFORM. Проблемы современной науки и образования, (8 (177)), 120-123.

20. Sh, N. A. (2021). MAHALLA IS A HOTBED OF EDUCATION FOR THE YOUNGER GENERATION. Проблемы современной науки и образования, (12 (169)), 106-109.

21. Yusupaliyeva, D. Q. (2024). NOMODDIY MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISH, ASRASH VA TARG'IB ETISH MASALALARI. Inter education & global study, (4 (1)), 334-342.

22. Alfiya, Q. (2023). Milliy Musiqa San'ati Va Yoshlar Tarbiyasi. Journal of Creativity in Art and Design, 1, 16-20.

23. Nazarbaevna, Q. A., & Serjanovich, K. S. (2024). The Importance of Scenario in Cultural Events. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4, 259-262.

24. Jummanazarov, Z. E. (2025). Musiqaning yoshlar aqliy va jismoniy rivojlanishiga ta'siri. Inter education & global study, (3), 563-573.

25. Nazarbaevna, Q. A., & Saliyevna, Y. Z. (2025). SPECIFIC FEATURES AND CHALLENGES OF TEACHING AMATEUR CHOREOGRAPHY TO STUDENTS. AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE, 3(10), 95-103.

26. Qizi, A. N. F. (2022). ALISHER NAVOIY VA MUSIQA. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Conference DSMI), 252-555.

27. QOLQANATOV, A. (2024). MA'DANIYAT VAZIRLIGI VA MADANIYAT MARKAZLARI: TARIXIY TARAQQIYOT JARAYONLARIDAN. News of UzMU journal, 1(1), 1.

28. Nazarbai, K. A. (2023). NEW VOICE IN UZBEK DIRECTION. Journal of Innovation, Creativity and Art, 2, 65-70.

29. Eldor oʻgʻli, J. Z., & Sayfulla oʻgʻli, S. A. (2025). THE INFLUENCE OF MUSIC ON THE HUMAN MIND. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (1), 181-185.

30. Yuldasheva, M., & Qolqanatov, A. (2022). O 'ZBEKISTONDA MUZEY MENEJMENTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH XUSUSIYATLARI. Oriental art and culture, 3(1), 254-260.

31. Kolkanatov, A. (2025). The Need to Improve the Performance of Cultural Centers. Turkology, (2).

32. Qolqanotov, A. (2026). NATIONAL SONGS AS A SPIRITUAL NEED. AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE, 4(2), 86-91.

33. Jumanazarov, Z. (2025). The role of childhood cultural experiences in spiritual security issues. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 657-662.

34. Abdinabiyevna, S. M. (2025). XONLIKLARNING TARQALISHI NATIJASIDA O 'ZBEK MUSIQA MADANIYATI MAHALLIY XUSUSIYATLARNI QABUL QILA BOSHLASHI VA SAN'ATDAGI TUB BURILISHLAR. CANADA-

SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(3), 20-25.

35. Abdinabiyevna, S. M. (2025). THE FORMATION AND DEVELOPMENTAL STAGES OF UZBEK TRADITIONAL PERFORMANCE AND VOCAL ART. World Bulletin of Education and Learning, 1(02), 400-403.

36. Abdujabbarovna, S. M. (2025). XALQIMIZ VA UNING NAMOYANDALARI YARATGAN MA'NAVIY BOYLIKLARIMIZ BUTUN O 'ZBEK XALQI MADANIY MEROSI, QADRIYATLARINING TARKIBIY QISMI. USA-SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(3), 30-34.

37. Muhabbat, S. (2024). CULMINATIONS AND NAMUDS IN SHASHMAKOM: ZEBO PARI AND AVJ-I TURK. European Journal of Arts, (3), 53-55.

38. Muhabbat, S. (2022). MAHMUDJON TOJIBOEV BASTALAGAN TURKUM ASARLARGA BIR NAZAR. Oriental Art and Culture, 3(4), 848-857.

39. Achildiyeva, M. (2022). SHASHMAQOM MUSHKILOT BO'LIMINING NAZARIY ASOSLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 344-352.

40. Bozorovich, M. J., & Vaxobova, K. M. (2021). SHASHMAQOM SARAXBOR SHO'BALARI. Oriental Art and Culture, (7), 62-69.

41. Karimova, M., Achildiyeva, M., Ikromova, F., & Xaydarova, O. (2021). Use from pedagogical technologies in music lessons. European scholar journal, 2(4), 460-463.

42. Achildiyeva, M., Khojimamatov, A., Dilafruz, Y., & Ikromova, F. (2021). Uyghur Folk Singing Genre. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 12(10).

43. Bahodir o'g'li, N. B. (2025). YOSHLAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH VA MA'NAVIYATINI OSHIRISHDA MUSIQA SAN'ATIDA MILLIY QO 'SHIQCHILIKDA OVOZ DIAPAZONINING AHAMIYATI. SPAIN-SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(2), 7-11.

44. Doniyor, N. (2025). XALQ VA PROFESSIONAL SAN'AT TURLARI O'ZBEK MUSIQA MADANIYATI MISOLIDA. FRANCE-SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(3), 14-17.

45. Islomjon o'g, G. A. A. (2025). YOSHLAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH VA MA'NAVIYATINI OSHIRISHDA MUSIQA SAN'ATINING O 'RNI SHARQ VA G'ARB XALQLARI MUSIQASI. RUSSIA-SCIENTIFIC REVIEW

OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(3), 13-16.

46. Islomjon oʻg, G. A. A. (2026). FARG ʻONA VODIYSI MAQOM IJROCHILIGIDA KATTA ASHULANING O ʻRNI. SHOKH LIBRARY, 1(1).

47. Komiljonovich, M. F. (2025). MAQOMNI YOSHLARGA ORGATISH BORASIDA MULOHAZALAR. FRANCE-SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(3), 25-29.

48. Kamilldjanovich, M. F. (2025). SHASHMAQOM AND ITS MODERN INTERPRETATIONS: ANALYTICAL PERSPECTIVES. World Bulletin of Education and Learning, 1(02), 368-376.

49. Pirmatova, N. FEATURES OF THE VOCAL VOICE IN CHILDHOOD AND ADOLESCENCE. The European Journal of Arts, 97.

50. Pirmatova, N. (2026, March). THE INFLUENCE OF NATIONAL MUSIC ON THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF YOUTH. In International Congress on Economics, Management and Business Studies (Vol. 1, No. 2, pp. 171-175).

51. Qobiljon, A. (2024). USING HANGS OF ASHULA AS VOICE EXERCISES. European Journal of Arts, (3), 45-49.

52. Voisov, M. (2023). XONANDALIK AMALIYOTIDA CHOLG ʻU SOZINI O ʻRGANISHNING AHAMIYATI XUSUSIDA. Oriental Art and Culture, 4(1), 140-145.

53. Воисов, М. Э. (2020). ВАЖНОСТЬ И РОЛЬ ТЕХНИКИ ИСПОЛНЕНИЯ ТУРГУНА АЛИМАТОВА В ТРАДИЦИОННОМ ИСПОЛНЕНИИ ТАНБУР. Проблемы современной науки и образования, (10 (155)), 79-81.

54. Ваисов, М. Э. (2024). ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛНЕНИЯ И ОБУЧЕНИЯ МЕЛОДИИ АРИ БОБОХОНОВА "ХУРРАМ" НА ИНСТРУМЕНТЕ РУБАБ. Проблемы современной науки и образования, (8 (195)), 45-47.

55. Voisov, M. (2023). SHASHMAQOM TALQIN SHO ʻBALARINING IJROCHILIK XUSUSIYATLARI. Oriental Art and Culture, 4(1), 524-528.

56. Oʻktamovich, X. A. (2025). YOSHLAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH VA MAʼNAVIYATINI OSHIRISHDA MUSIQA CHOLG ʻUSI, UD SOZINING ORGONOLOGIYASI XUSUSIDA. GERMANY-SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(3), 31-35.

57. Azamat, O. (2023). AN’ANAVIY UD IJROCHILIGINING RIVOJLANISH NAZARIY ASOSLARI. Oriental Art and Culture, 4(5), 42-45.

58. Azamat, O. (2023). UD SOZINING TUZILISHI VA ORGONOLOGIYASI. Oriental Art and Culture, 4(1), 595-599.

59. Yo'lchiyeva, M. (2018). An'anaviy yakka xonandalik. O'quv qo'llanma Toshkent.

60. Yoʻlchieva, M. (2025). YOSHLAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH VA MA’NAVIYATINI OSHIRISHDA MUSIQA SAN’ATINING O ‘RNI SHARQ VA G’ARB MUSIQIY ALOQALAR. FRANCE-SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION, 1(3), 18-24.

61. Abduvaliyevna, M. Y. (2025). THE YUNUS RAJABIY MAQOM ENSEMBLE: ARTISTIC HERITAGE, PERFORMANCE TRADITIONS AND CULTURAL SIGNIFICANCE. World Bulletin of Education and Learning, 1(02), 377-388.

62. Матякубов, Ш. Б. (2019). Традиции «Наставник и ученик» в обучении традиционному исполнительству. Проблемы педагогики, (2 (41)), 9-10.

63. Матякубов, Ш. Б. (2015). Анъанавий ижрочилик тарихи. ШБ Матякубов–Ташкент.

64. Матякубов, Ш. (2022). Анъанавий хонандалик асослари. Учебное пособие. Ташкент.

65. Матякубов, Ш. Б. (2022). Достижения и недостатки макомного образования с использованием современных технологий в традиции наставничества. Проблемы современной науки и образования, (2 (171)), 92-94.

66. Матякубов, Ш. Б. (2019). Искусство бахши в Узбекистане. Вестник науки и образования, (12-1 (66)), 111-113.

67. Sh, M. (2015). An'anaviy xonandalikda o'qitish uslubiyati.

68. Матякубов, Ш. Б. (2022). Ансамбль билан ишлаш услубияти дарслиги.

69. Matyakubov, Ş. (2015). Узбекская Традиционная Вокальная Музыка. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, (28), 87-95.

70. Batirovich, M. S. (2024). About Notes of Shashmakom in Ancient Sources. European Journal of Arts, (3), 34-36.